

Smalpraktbaggen *Agrilus cyanescens* (Coleoptera: Buprestidae) funnen i Sverige: en art under invandring?

CHRISTOFFER FÄGERSTRÖM, RUNE BYGEBJERG & THOMAS JONASSON

Fägerström, C., Bygebjerg, R. & Jonasson, T.: Smalpraktbaggen *Agrilus cyanescens* (Coleoptera: Buprestidae) funnen i Sverige: en art under invandring? [*Agrilus cyanescens* (Coleoptera: Buprestidae) found in Sweden: a species expanding its range?] – Entomologisk Tidskrift 130 (3-4): 137-140. Uppsala, Sweden 2009. ISSN 0013-886x.

The first Swedish records of the beetle *Agrilus cyanescens* were made in western Scania, southern Sweden in 2001, 2003 and 2009. The species has expanded eastwards in Denmark over the last ten years and has now crossed the Öresund into Sweden. In Sweden and Denmark both adults and larva feed on Honeysuckle, *Lonicera periclymenum*.

Christoffer Fägerström, Zoologiska Museet, Lunds Universitet, Helgonavägen 3, 223 62 Lund. E-mail: christoffer@fsoe.se

Rune Bygebjerg, Zoologiska Museet, Lunds Universitet, Helgonavägen 3, 223 62 Lund. E-mail: rune.bygebjerg@zool.lu.se

Thomas Jonasson, Kulturmagasinet/Helsingborgs museer, Gisela Trapps väg 1, 254 37 Helsingborg. E-mail: thomas.jonasson@helsingborg.se

Den 24 juni 2009 drog stora delar av personalstyrkan vid Zoologiska museet i Lund till byarna norr om Löddeköpinge, Skåne, för en gemensam exkursion. Huvudattraktionen var insekter på sparris (*Asparagus officinalis*), huvudsakligen den brokiga (*Crioceris asparagi*) och den tolvprickiga sparrisbaggen (*C. duodecimpunctata*). TJ, som studerat arternas utbredning och spridning under många år, guidade sällskapet.

Under exkursionen vid Ålstorp håvade RB in ett exemplar av en blåglänsande smalpraktbagge, *Agrilus*, som senare visade sig vara den för landet nya *Agrilus cyanescens* (Ratzeburg, 1837). Två dagar senare återbesöktes lokalen och ett 15-tal individer kunde då ses på bladen av vildkaprifol (*Lonicera periclymenum*). Senare under dagen observerades ytterligare ett exemplar på vildkaprifol vid Hofterups mosse, 2,5 km från förstnämnda lokal.

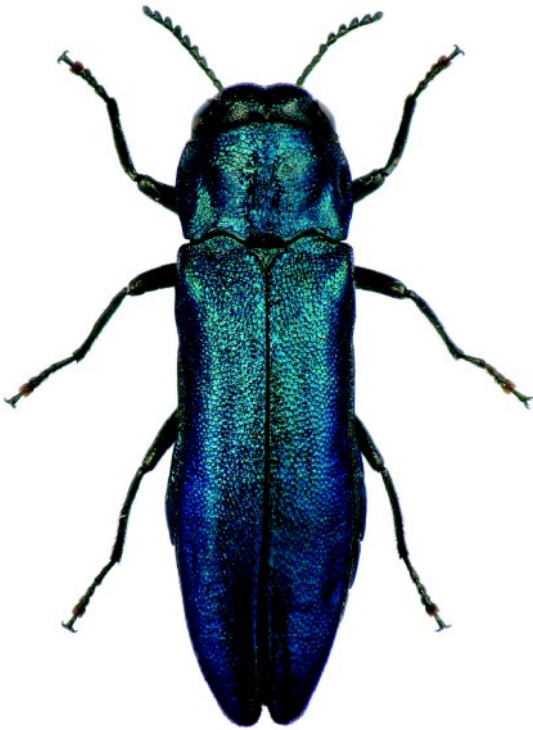
Vid genomgång av TJs egna samling hittades två individer av *A. cyanescens*, båda tagna i Bjärred 9 km söder om den förstnämnda lokalen, redan 2001 respektive 2003.

Agrilus cyanescens är tämligen lätt att skilja från övriga nordeuropeiska *Agrilus*-arter. Dess panna är bred och har en djup nedsänkning i mitten mellan de brett åtskiljda ögonen. Pannan saknar också behåring till skillnad från flertalet förväxlingsarter. I och med fyndet av *A. cyanescens* finns i Sverige 16 arter i släktet *Agrilus*. Arten går bra att bestämma med Danmarks Fauna (Henriksen 1913, under namnet *A. coeruleus* Rossi, samt Hansen 1966).

Utbredning

Arten har en mycket stor utbredning från sydvästra Kina till Frankrike (Brechtel & Kostenbader 2002), och har även blivit införd till USA (Bílý 1982). Den finns i större delen av Europa med nordgräns i Danmark och Estland (Fauna Europaea 2009).

Bílý (1982) anger att arten i Danmark är ganska vitt utbredd i de sydöstra delarna av Jylland men lokal i de västra delarna. Denna utbredningsbild har antagligen varit tämligen konstant, då den stämmer väl överens med den beskrivning

Figur 1. Smalpraktbaggen *Agrilus cyanescens*.

Agrilus cyanescens, that was recorded for the first time from Sweden in 2009.

som gjordes i början av 1900-talet (Henriksen 1913) likväl som på 60-talet (Hansen 1964).

Arten är idag inte ovanlig på Jylland upp till Limfjorden (Jan Pedersen pers. komm.), men under senare år har man kunnat se en förändring i artens utbredning med en expansion österut. Första fyndet på Fyn gjordes 1996, och vid Brønshøj, en förort till Köpenhamn, hittades arten 2005 (Jan Pedersen pers. komm.). Under 2008 och 2009 har arten noterats på flera lokaler på Själland (www.fugleognatur.dk). I Tyskland har arten länge varit tämligen vanlig i större delen av landet, och någon förändring i utbredning har inte noterats (Frank Köhler pers. komm.).

Figur 2. En vuxen individ som näringsgnager i kanterna på ett vildkaprifolblad och under det tydliga gnagspåret som blir kvar efteråt.

An adult eating from the edge of honeysuckle leaf, and underneath the conspicuous bite.

Det kan även nämnas att ett exemplar av arten har hittats i samlingarna vid Naturhistoriska museet i Oslo, insamlat vid Nesodden utanför Oslo, troligen under 1930-talet (Olberg 2007).

Att *A. cyanescens* har dykt upp på många nya lokaler under en kort tidsperiod, tyder på en naturlig expansion av artens utbredningsområde. Den har under den senaste tioårsperioden flyttat sin utbredningsgräns närmare 20 mil och passerat vattenbarriärer såsom Stora Bält och Öresund, och måste anses ha en mycket god spridningspotential under de rätta förutsättningarna.

Figur 3. Utgångshål i stamdel av vildkaprifol.

Exit hole of *Agrilus cyansescens* in trunk of honeysuckle *Lonicera periclymenum*.

Ekologi

Larven lever i stammar och grenar av tryväxter, *Lonicera* spp., där larven gör ytliga gnagspår i veden, i typiskt slingrande vågmönster (Bílý 1982, Brechtel & Kostenbader 2002). Ofta angrips plantor som är försvagade och som står i solexponerat läge (Brechtel & Kostenbader 2002). Tjockleken på de angripna delarna varierar troligen, och Bílý (1982) anger endast tjocka grenar, medan Brechtel & Kostenbader (2002) anger ett genomsnitt på 1 cm i diameter. Vid ett sök efter spår av arten i Skåne, hittades gnag och utgångshål i tjocka stamdelar av vildkaprifol (*Lonicera periclymenum*), med en diameter på ca. 2 cm, men även gnag i tunna grenar med en diameter på endast 4 mm. Dessa angripna grenar avslöjades genom att toppen var död. Gemensamt för dessa gnag var dess slingrande larvgångar. I äldre, grova grenar och stammar ligger larvgången dold under barken (Brechtel & Kostenbader 2002), medan larvgången i tunna grenar skadar barken och efterlämnar ett synligt spår (egna obs.). Några kläckhål kunde inte hittas i de tunnare grenarna, där skadorna antagligen vallas igen om grenen överlever. Det kan också vara så att larverna inte kan fullfölja sin utveckling i de tunnare grenarna, när dessa dör av uttorkning.

Figur 4. Stamdel av vildkaprifol med den tunna barken avlägsnad. Larvens slingrande gångar ligger mellan barken och veden.

Trunk of honeysuckle with its thin bark removed. The winding track from the larva is situated between the bark and the wood.

De vuxna individerna har setts näringsnaga kanterna på vildkaprifolblad, vilket efterlämnar ett spår som kan indikera artens närvaro i ett område. En annan intressant observation är att arten inte tycks vara lika benägen att ta till vingarna vid fara såsom många andra *Agrilus*-arter. Istället sitter de kvar eller gömmer sig på motsatta sidan av bladet.

Henriksen (1913) anger att den i Danmark lever på vildkaprifol (*L. periclymenum*), något som även gäller idag (Jan Pedersen pers. komm.). I Tyskland är skogstry (*Lonicera xylosteum*), den främsta värdväxten, men arten är även noterad på andra *Lonicera*-arter, och i vissa delar av Tyskland där skogstry är fåtalig lever arten på vildkaprifol (Brechtel & Kostenbader 2002). Vildkaprifol är den värdväxt som *A. cyanescens* hittats på vid den studerade lokalen i Skåne. Delar av vägslänterna och de halvöppna tallskogarna är täckta av täta bestånd. Enstaka buskar av skogstry förekommer i området, men några individer av praktbaggen har inte hittats på dessa. I Sverige finns vildväxande vildkaprifol i kustområden från Blekinge och Skåne till norska gränsen. På andra platser kan det förekomma förvildade exemplar från trädgårdar (Stenberg & Mossberg 2003).

Artens flygtid är enligt tyska uppgifter maj-juli med en topp i juni (Brechtel & Kostenbader 2002). Detta stämmer troligen också för de svenska populationerna med en viss årsvariation, och möjligen med den skillnaden att de börjar flyga något senare i Norden. De sentida danska fynden är alla från slutet av juni (www.fugleognatur.dk), och det tidigaste svenska fyndet är från 10 juni. De svenska fynden 2009 sammanfaller väl med de danska fynden från samma år, och tyder på att arten upptäcktes i sin aktivitetstopp i andra hälften av juni månad. Det kan tilläggas att Henriksen (1913) anger en något förskjutet flygtid, från slutet av juni till augusti, vilket också Hansen (1964) nämner med tillägget att arten är vanligast i slutet av juni.

A. cyanescens har hittills konstaterats på tre väl åtskilda lokaler i området mellan Malmö och Landskrona. Med tanke på den snabba spridning som skett i Danmark kan man misstänka att arten förekommer på lämpliga lokaler även utanför området norr om Malmö. Kanske bör arten främst eftersökas i kustområdena norrut i områden med riklig förekomst av vildkaprifol.

Lokaler: **Sk, Bjärred** 10.06.2001 (TJ), 16.06.2003 (TJ), **Sk, Ålstorp** 24.06.2009 (RB), 26.06.2009 (CF), **Sk, Hofters mosse** 26.06.2009 (CF).

Tack

Ett stort tack riktas till Jan Pedersen, Danmark, och Frank Köhler, Tyskland, för uppgifter om artens utbredning och frekvens i respektive land.

Litteratur

- Bílý, S. 1982. The Buprestidae (Coleoptera) of Fennoscandia and Denmark. – Scandinavian Science Press, Klampenborg
- Brechtel, F. & Kostenbader, H. 2002. Die Pracht- und Hirschkäfer Baden-Württembergs. – Ulmer verlag, Stuttgart.
- Danmarks Fugle og Natur, augusti 2009. – <http://www.fugleognatur.dk/vispaakort.aspx?artid=9202>.
- Fauna Europaea, augusti 2009. – <http://www.faunaeur.org>
- Hansen, V. 1964. Fortegnelse over Danmarks biller. – Entomologiske Meddelelser. 33: 228
- Hansen, V. 1966. Danmarks Fauna. Biller XXIII. Smældere og pragtbiller. – Gads forlag, Köpenhamn
- Henriksen, K. 1913. Danmarks Fauna. Biller II. Pragt-biller och smeldere. – Gads forlag, Köpenhamn
- Olberg, S. 2007. *Agrilus cyanescens* Ratzeburg, 1837 (Buprestidae) and *Xyleborus monographus* (Fabricius, 1792) (Curculionidae) – two new but probably extinct Norwegian Coleoptera. – Norw. J. Entomol. 54: 115-116.
- Stenberg, L. & Mossberg, B. 2003. Den nya nordiska floran. – Wahlström & Widstrand, Stockholm